

Nar ağacı, nar çiçəyi...

❑ *Başı qarlı sıra dağların ətəklərində əsrlərcə qərar tutan Göyçay. Mənzərəli, çinarlı, nar bağlı, gül bağçalı, min bir büsatlı Göyçay. Türk köklü, türk əsilli-nəsilli Göyçay. İsmətli, qeyrətli, mərdli-mübarizli Göyçay. Zəhmətsevər, istiqanlı, vətəncanlı Göyçay. Şairləri, yazıçıları, ziyahları geniş ərazidə tanınan Göyçay. Bənzərsiz narları ilə dünyada məşurlaşan Göyçay. Daha nələr, nələr ...*

Nar bir sıra Şərqi ölkələrində yetişdirilir və bol məhsul alınır. Öz görkəmi, dadı-tamı ilə seçilir. Lakin Göyçayın dünyada heyran doğuran narının nə tayı, nə bərabəri, nə əvəzi, nə də bənzəri var. Görünür, bu bənzərsizlik təsadüfi deyil, bir sıra amillərlə bağlıdır. Əlverişli iqlim şəraiti, torpağının tərkibinin xüsusiyyətləri, xalqın çoxəsrlik empirik təcrübəsilə bağlıdır. Bəlkə, göyçaylılara Tanrı payıdır. Bəlkəsiz...

Nar ağacı müqəddəsdir, pirdi, ocaqdı. Nar şirəsi şəfadi, təbibi, loğmandı, məlhəmdı, min bir dərindən dərman idi. Narın qabığı göz oxşayan, könlü xoşlayan, xalq-xalçalarımızın rənglər aləmidir. Bəzəkdi, naxışdı. Nar gör-götür dünyasıdı, hikmət, heyran aləmidir. Şairlərin ilham pərisi, rəssamların şahənə əsəridir. Müğənnilərin oxusu, mahnısı, şərqişidi. İnsanlara könlü xoşluğu, göz aydınlığıdır.

Respublikamızda son illər aparıcı kənd təsərrüfatı sahələrinin hərtərəfli inkişafına xüsusi qayğı göstərilir, hər cür şərait yaradılır. Həmin qayğına dağətəyi və aran bölgələrində narçılıq təsərrüfatının inkişafına da aid etmək olar. Həm də zəhmətsevər insanların güzəranı daha da yaxşılaşar.

Nar Günəşi sevən, bununla bərabər torpağımızın əvəzsiz nemətidir. Onda həyat şirəsi, könlü qaynarlığı var. Bu maddi nemət canlı varlıq kimi həyatın başlanğıcı, yaradıcısı olan müqəddəs ağacdır. Narın şəfa mənbəyi, məhsuldarlıq və həyat nişanəsi sayılması, nəsil – soy artıran meyvə kimi müqəddəs hesab olunması və ona sitayiş edilməsi bütün türk xalqlarının, o sıradan da Azərbaycan türklərinin həyat və məişətində, həmçinin folklorunda və mifik görüşlərində geniş yer tutur. Xalqımızın düşüncəsində cənnət nişanəsi olan nar həm də gözəllik, məhəbbət, sevgi rəmzidir, insanlara həyat bəxş edən əvəzsiz nemətdir. Təsadüfi deyil ki, nar ağacının, onun meyvəsinin, taca bənzər çiçəyinin rəsminin ən çox istifadə olunduğu yer Azərbaycandır.

Əsəti və əfsanələrimizdə, nağıl və dastanlarımızda, ozan-aşıq söyləmələrində narın dirilik, artım və bolluq rəmzi olmasına dair istənilən sayda qiymətli məlumatlar diqqət çəkir.

Görkəmli tarixçi-etnoqraf Tofiq Babayev xalqımızın tarixi, məişəti və mədəniyyəti ilə bağlı çoxsaylı əsərlərin müəllifidir. Onun təqdim etdiyi "Nar dirilik və şəfa mənbəyidir" kitabı elmi əhəmiyyəti ilə yanaşı, həm də əməli dəyərə malikdir. Kitabda qeyd olunur ki, nar və onun gül-çiçəyinin, yarpağının rəsmi orta əsr miniatürlərində, təsviri sənət nümunələrində, milli xalçalarda, toxuculuqda, qız-gəlinlərimizin geyimlərində, bədii tikmələrdə, qab-qacaq bəzəklərində həm təbii, həm də stilizə edilmiş şəkildə naxışlanır.

Azərbaycan xalq məişətində narla bağlı bir sıra inam, etiqad, ayin, sınaq, mərasim, həmçinin nəğmə, deyim və atalar sözləri mövcuddur. Bunlar xalqımızın çoxəsrlik tarixi, mədəniyyəti ilə bağlıdır, təbiət və cəmiyyət hadisələrinə münasibətinin, dünyagörüşünün, empirik bilik və təcrübəsinin yekunudur. Bütün bu məsələlər nümunələrlə yazıya gətirilmişdir.

Yurdumuzun bütün bölgələrində nar ağacları yetişdirilir. Lakin Şirvanın

bir parçası olan Göyçayda bu sahə daha çox inkişaf etmişdir. Göyçay bölgəsində narçılıq təsərrüfatının əsasını xalq seleksiyası vasitəsilə əsrlərcə yaradılmış yerli nar növlərinin təşkil etdiyini söyləyən müəllif Şahnar, Gülöyşə, Balamürsəl, Vələs, Qırmızıqabıq, Nazıqabıq, Qırmızı mələz, Ağasirin və s. kimi narların əhalinin zəngin təcrübəsinin nəticəsi olaraq meydana gəldiyini diqqətə çatdırır. Göyçayı kənd-kənd gəzən, ağsaqqal və ağbircəklərdən məlumat toplayan və bu məlumatları elmi ədəbiyyatla uzlaşdıran müəllif qeyd edir ki, Azərbaycanın dövlət müstəqilliyinin bərpasından sonra özünəməxsusluğu ilə seçilən bu qədim diyarda yeni bir ənənənin əsası qoyuldu. 2006-cı il noyabrın 3-dən etibarən hər ilin son aylarında nar bayramı keçirilir. Araşdırıcı qeyd edir ki, narla bağlı təntənəli yığıncaqların Göyçayda qeyd edilməsi heç də təsadüfi deyil. Burada əsas səbəb Göyçay narının sorasının Azərbaycanın hüduqlarını aşaraq çox-çox uzaqlara yayılması, dünyada tanınaraq "əsl Azərbaycan narları" üçün sinonimə çevrilməsidir.

El bayramında iştirak etmək üçün qonşu rayonların təsərrüfat qabaqcılları, yarış qalibləri, ictimai fəallar və digər qonaq-qara da dəvət olunur. Meydanın ortasında tonqal qalanır, hər tərəf nura, od-alova bürünür. "Nur olan yerdə xeyir-bərəkət də, həyat da, qələbə də, gözəllik də olar" – deyimi təsadüfi yaranmayıb.

Son illər bu bölgənin kəndlərində nar bağlarının salınmasına böyük diqqət yetirilir. Göyçayın nar emalı müəssisəsi ilbəl imkanlarını genişləndirir, daha çox nar şirəsi istehsal edilərək xarici bazarlara ixrac olunur. "Az Nar" QSC-nin şirə emalı zavodu hər il ABŞ, Polşa, Kanada, Yeni Zelandiya, Almaniya, Rusiya, Avstraliya, İsrail, Belarus və digər ölkələrə nar şirəsi göndərilir və yüksək qiymətləndirilir.

Heç şübhəsiz, zəngin illüstrativ materiallarla müşayiət edilmiş, diqqətçəkən, sadə, səmimi və elmi-populyar dildə qələmə alınmış "Nar" əsəri mütəxəssislərin və oxucuların marağına səbəb olacaq. Kitabın Azərbaycan dili ilə yanaşı, ingilis və rus dillərində nəşr edilməsini faydalı və məqsəduyğun hesab edirik.

Teymur BÜNYADOV,
akademik